

«INTERFAOL METODLARNING O'QUVCHILAR FAOLLIGIGA
TA'SIRI»

Xomidova Dildora Rustamjon qizi,

Turon International University

Gumanitar fanlar va pedagogika fakulteti

4-kurs talabasi

Ilmiy raxbar: Nurullayeva O'g'ilxon

***Annotatsiya.** Maqolada ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning nazariy-metodik asoslari va ularning o'quvchilar faolligiga ta'siri yoritilgan. Interfaol ta'limning asosiy modellari, o'quv motivatsiyasini, mustaqillikni hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi psixologik omillar, pedagogik shart-sharoitlar va uslubiy usullar tahlil qilingan.*

***Аннотация.** В статье рассмотрено теоретико-методическое обоснование применения интерактивных методов в образовательном процессе и их влияние на активность учащихся. Проанализированы основные модели интерактивного обучения, психологические предпосылки, педагогические условия и методические приемы, способствующие повышению учебной мотивации, самостоятельности и критического мышления.*

***Abstract.** This article examines the theoretical and methodological foundations of applying interactive methods in the educational process and their impact on student engagement. It analyzes major models of interactive learning, psychological prerequisites, pedagogical conditions, and methodological techniques that enhance motivation, autonomy, and critical thinking.*

***Kalit so'zlar:** interfaol metodlar, o'quvchilar faolligi, motivatsiya, hamkorlik, pedagogik texnologiya.*

***Ключевые слова:** интерактивные методы, активность учащихся, мотивация, сотрудничество, педагогическая технология.*

***Keywords:** interactive methods, student engagement, motivation, collaboration, pedagogical technology.*

Kirish

XXI asrda ta'lim tizimi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivoji, globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal taraqqiyoti hamda

pedagogik fikrlarning yangilanishi ta'sirida tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy ta'limdan kutilayotgan asosiy natija — bilimli emas, balki mustaqil fikrlaydigan, muammolarni hal qila oladigan, hamkorlikka tayyor va ijodkor shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim mezon sifatida e'tirof etilmoqda.

An'anaviy ta'lim modelida o'qituvchi bilim manbai, o'quvchi esa passiv qabul qiluvchi sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda bu yondashuv o'z dolzarbligini yo'qotib bormoqda. Zamonaviy pedagogika o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qaraydi. Aynan shu ehtiyoj interfaol (interaktiv) metodlarning keng joriy etilishiga zamin yaratdi.

Interfaol metodlar dars jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning o'zaro muloqotga kirishishi, fikr almashuvi, hamkorlikda ishlashi va bilimni mustaqil ravishda egallashiga imkon yaratadi. Ushbu metodlar nafaqat bilim berish, balki shaxsning ijtimoiy, kommunikativ va kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interfaol metod tushunchasi va mohiyati. Interfaol metod — bu dars jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro faol muloqoti va hamkorligiga asoslangan pedagogik yondashuvlar majmuidir. Ushbu metodlarda o'qituvchi ko'proq yo'naltiruvchi, tashkilotchi va maslahatchi rolini bajaradi, o'quvchilar esa bilimni tayyor holatda emas, balki faol izlanish, tahlil va muhokama jarayonida egallaydilar.

Interfaol metodlarning asosiy maqsadi — o'quvchini fikrlashga undash, uni savol berishga, o'z nuqtai nazarini himoya qilishga va jamoa bilan ishlashga o'rgatishdir. Bunday yondashuv o'quvchilarni faqat bilim bilan qurollantiribgina qolmay, balki ularni hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga tayyorlaydi.

Interfaol metodlarning nazariy asoslari. Interfaol metodlarning samaradorligi bir qator zamonaviy pedagogik va psixologik nazariyalarga tayanadi:

Konstruktivizm nazariyasiga ko'ra, bilim tayyor holatda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan faol ravishda "quriladi". O'quvchi yangi bilimni o'zining avvalgi tajribasi, mavjud tushunchalari va hayotiy qarashlari bilan bog'lab o'zlashtiradi. Interfaol metodlar aynan shu jarayonni qo'llab-quvvatlaydi.

Sotsial o'rganish nazariyasiga muvofiq, ta'lim jarayoni samarali kechishi uchun ijtimoiy muloqot va hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Guruhda ishlash, bahs-munozara, fikr almashish orqali o'quvchilar bir-biridan o'rganadilar.

Humanistik pedagogika va ushbu yondashuv o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga qo'yadi. Unda o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari, qiziqishlari, imkoniyatlari

va individual yondashuvi e'tiborga olinadi. Interfaol metodlar o'quvchilarning o'zini erkin ifoda etishiga, o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchi faol ishtirok etgan ta'lim jarayonida bilimni chuqurroq va uzoq muddatga eslab qoladi. Tinglashdan ko'ra bajarish, muhokama qilish va amaliy qo'llash samaraliroqdir.

Interfaol metodlarning asosiy turlari va ularning ta'siri

1. Guruhli ishlash metodlari. Guruhli ishlash o'quvchilarda hamkorlik, mas'uliyat, muloqot va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Guruhda ishlash jarayonida o'quvchilar o'z fikrini bildirishni, boshqalarni tinglashni va umumiy qarorga kelishni o'rganadilar. Samarali natijaga erishish uchun guruhlarni aniq mezonlar asosida shakllantirish, rollarni taqsimlash va baholash tizimini oldindan belgilash muhimdir.

2. Muammo asosida o'qitish. Bu metodda o'quvchilar hayotga yaqin yoki fan doirasidagi muammolarni tahlil qilib, ularning yechimlarini izlaydilar. Natijada tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Muammolar o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga mos bo'lishi zarur.

3. Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar. Rolli o'yinlar o'quvchilarning empatiya, muloqot va ijtimoiy tajribasini boyitadi. O'quvchilar turli rollarni bajarish orqali real hayotdagi vaziyatlarni his etadilar va tahlil qiladilar. O'yindan keyingi refleksiya jarayoni alohida ahamiyatga ega.

4. Debatlar va munozaralar. Debatlar o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, dalillash, nutq madaniyati va tanqidiy yondashuvni rivojlantiradi. To'g'ri tashkil etilgan munozara o'quvchilarni faol fikrlashga undaydi.

5. Interfaol texnologiyalar va multimodal metodlar. Raqamli vositalardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Interaktiv taqdimotlar, onlayn platformalar va virtual muhitlar individual yondashuvni ta'minlaydi. Biroq texnologiyadan maqsadli va me'yorida foydalanish muhimdir.

Ilmiy-amaliy takliflar va tavsiyalar

Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan samarali foydalanish hamda o'quvchilar faolligini oshirish zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Maqolada keltirilgan nazariy tahlillar va amaliy xulosalar asosida quyidagi ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. Interfaol metodlarni ta'lim jarayoniga tizimli integratsiya qilish. Interfaol metodlar alohida usul sifatida emas, balki o'quv rejasi va fan dasturlarining tarkibiy

qismi sifatida joriy etilishi lozim. Har bir darsning maqsadi, mazmuni va natijasi interfaol faoliyat orqali ta'minlanishi tavsiya etiladi.

2. Dars loyihalashda faollikni ta'minlovchi strategiyalardan foydalanish. Dars ssenariylarida muammoli vaziyatlar, bahs-munozaralar, rolli o'yinlar va guruhli topshiriqlar oldindan rejalashtirilishi o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi.

3. O'qituvchilarning interfaol kompetensiyasini rivojlantirish. Pedagog kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimida interfaol metodlarni qo'llash bo'yicha amaliy mashg'ulotlar, keys-tahlillar va treninglar ulushini oshirish zarur.

4. Faol ishtirokni rag'batlantiruvchi baholash tizimini joriy etish. Darsdagi faollik, tashabbuskorlik, muloqotga kirishish va guruhda ishlash kabi ko'nikmalarni baholash mezonlariga kiritish o'quvchilarni faol bo'lishga undaydi.

5. O'quv muhitini psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash. O'quvchilar erkin fikr bildirishdan qo'rqmaydigan, xatolarni rivojlanish imkoniyati sifatida qabul qiladigan ijobiy ta'lim muhitini yaratish interfaol metodlarning samaradorligini oshiradi.

6. Raqamli interfaol vositalardan maqsadli foydalanish. Elektron platformalar, interaktiv doska, onlayn testlar va virtual muhitlar orqali o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirish va individual yondashuvni ta'minlash mumkin.

7. O'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish. Interfaol metodlarni tanlashda o'quvchilarning yosh, bilish darajasi, psixologik holati va o'qish uslubi hisobga olinishi lozim.

8. Hamkorlikda o'qitish madaniyatini shakllantirish. Jamoada ishlash, o'zaro hurmat va mas'uliyatni rivojlantirish orqali o'quvchilarda ijtimoiy faollik va kommunikativ kompetensiyalar shakllantiriladi.

9. Metodik ta'minotni takomillashtirish. Interfaol metodlarga asoslangan qo'llanmalar, didaktik materiallar va namunaviy dars ishlanmalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarur.

10. Ta'lim muassasalarida boshqaruv qo'llab-quvvatlashini kuchaytirish. Interfaol ta'limni joriy etish uchun moddiy-texnik baza, vaqt va resurslar bilan ta'minlash, innovasion faoliyatni rag'batlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalarni izchil amalga oshirish ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini oshirishga, o'quvchilarning bilish faolligi, o'quv motivatsiyasi va mustaqil fikrlash darajasini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xalqaro va mahalliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi, bilimlarni chuqur va mustahkam

o'zlashtirishga yordam beradi hamda ularning ijtimoiy-emosional rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday metodlar o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifoda etishi, muloqotga kirishishi, hamkorlikda ishlashi va muammoli vaziyatlarga mustaqil yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada o'quvchilar dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylanib, o'qishga nisbatan ichki motivatsiyasi kuchayadi.

Shu bilan birga, interfaol metodlarning samaradorligi ularni qanday sharoitda va qay darajada qo'llashga bevosita bog'liqdir. Dars dizaynining puxta rejalashtirilishi, o'qituvchining pedagogik va metodik mahorati, mavjud moddiy-texnik resurslar hamda adolatli va rag'batlantiruvchi baholash tizimi ushbu metodlarning natijadorligini belgilovchi muhim omillar hisoblanadi. Agar interfaol metodlar tasodifiy yoki tizimsiz qo'llansa, kutilgan samaraga erishish qiyinlashadi.

Demak, interfaol metodlar zamonaviy ta'limning ajralmas va muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularni muvaffaqiyatli joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Buning uchun ta'lim boshqaruvi darajasida interfaol ta'limni qo'llab-quvvatlovchi normativ-huquqiy va tashkiliy mexanizmlarni takomillashtirish, o'qituvchilarning kasbiy malakasini muntazam oshirish hamda metodik ta'minotni kuchaytirish zarur. Shuningdek, interfaol metodlardan foydalanishga yo'naltirilgan innovatsion tajribalarni ommalashtirish va amaliyotga keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1. Saidahmedov N.** Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
- 2. Qodirov A., Toshpulatova M.** Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
- 3. Ochilov M.** Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
- 4. To'raqulov X.** Didaktika va ta'lim metodlari. – Toshkent: Fan, 2014.
- 5. Abduqodirov A., Begimqulov U.** Ta'limda axborot texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2011.